

Інститут математики, економіки і механіки

Кафедра соціальної і прикладної психології

Дипломна робота

бакалавра

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему: « **ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНИХ
КОНФЛІКТІВ У ПІДЛІТКІВ З НЕПОВНИХ СІМЕЙ З РІЗНИМ ТИПОМ
МАТЕРИНСЬКОГО ВИХОВАННЯ**»

«FEATURES OF INTRAPERSONAL CONFLICTS BY TEENAGERS FROM
INCOMPLETE FAMILIES WITH DIFFERENT TYPES OF MOTHER'S EDUCATION»

Виконала студентка 4 курсу денної форми навчання
напряму підготовки 6.030102- «Психологія»

Гусакова Карина Віталіївна

Керівник: кандидат психологічних наук, доцент кафедри
соціальної і прикладної психології,

Коваль Ганна Шамиліївна

Рецензент: кандидат психологічних наук, доцент кафедри
соціальної і прикладної психології, Білова Маргарита Едуардівна

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ 10 від 29.05.2017 р.

Захищено на засіданні ЕК № 8

протокол № 43 від 25.06.2018 р.

Оцінка Відм. 1 А 1,95
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

Подшивалкіна В.І.

(підпис)

Голова ЕК

Н.В. Родіна

(підпис)

Родіна Н.В.

4/к 593588

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ УЯВЛЕНЬ ПРО ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНІ КОНФЛІКТИ У ПІДЛІТКІВ З НЕПОВНИХ СІМЕЙ З РІЗНИМ ТИПОМ МАТЕРИНСЬКОГО ВИХОВАННЯ.....	7
1.1. Проблема феномена «внутрішньоособистісного конфлікту» у вітчизняній та зарубіжній психології.....	7
1.2. Особливості підліткового віку як тригера конфліктів різної етіології.....	11
1.3. Поняття «сім'я» в психологічній науці та види материнського виховання в ній.....	14
Висновки до першого розділу.....	22
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ У ПІДЛІТКІВ З НЕПОВНИХ СІМЕЙ З РІЗНИМ ТИПОМ МАТЕРИНСЬКОГО ВИХОВАННЯ.....	23
2.1. Організація та методи дослідження	23
2.2. Індивідуально-психологічні особливості підлітків.....	30
2.3. Особливості міжособистісних стосунків у сім'ї і материнського типу виховання з точки зору підлітків.....	38
2.4 Специфіка взаємозв'язку внутрішньо-особистісних конфліктів і різних видів материнського виховання у підлітків з неповних сімей.....	48
Висновки до другого розділу	51
ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57

ВСТУП

Сучасна Україна переживає один з найбільш важливих і складних моментів в історії свого розвитку. В період гострої економічної і політичної криз, обумовлених початком трансформаційних процесів, статистика щодо кількості розлучень демонструє різке збільшення кількості неповних сімей, де дитину традиційно виховує мати.

За даними Держкомстату, на 295 тисяч укладених шлюбів в Україні припадає 130,7 тисячі розлучень. Тобто розлучаються 44,3% подружніх пар, а якщо взяти до уваги цивільні шлюби, які також розпадаються, то рівень розлучень в Україні, за даними фахівців, сягає 61%. Це найвищий показник у Європі, за даними Євростату.

Зростання кількості неповних сімей безпосередньо пов'язане з конфліктом в Донбасі, який призводить до втрат людських життів. Як правило, це чоловіки до 45-50 років, багато з яких мали сім'ї.

Ці факти визначають зростання інтересу дослідників до проблем стилю материнського виховання в неповних сім'ях. Особливу увагу, безумовно, заслуговує підлітковий вік, що часто протікає в конфліктах підлітка зі своїм внутрішнім світом.

Вивчення внутрішньо-особистісного конфлікту починається філософами з кінця XIX століття. В психології накопиченням значних теоретичних та емпіричних матеріалів стало XX століття.

Дослідженням цього питання займалися такі автори, як А. Адлер, А. Анцупов, Л. Божович, Ф. Василюк, Л. Виготський, Дж. Келлі, А. Леонт'єв, А. Маслоу, В. Мерлін, В. Мясіщев, К. Роджерс, Б. Скіннер, В. Столін, Т. Титаренко, Л. Фестінгер, В. Франкл, З. Фрейд, К. Хорні, А. Шпілов, К. Юнг, Ю. Юрлов та ін.

Підлітку, що переживає один з найскладніших і гострих вікових криз, в більшій мірі властивий внутрішньо-особистісний конфлікт, який в свою чергу може призводити до міжособистісного конфлікту. Проблеми

міжособистісних конфліктів досліджували (О. Гомиранова, О. Горбунова, Р. Дороган, Г. Кошонько, В. Петрова, Є. Рогова, З. Сіражетдінова, Н. Степанова та ін.).

В наш час все більше дітей підвергаються емоціональному насильству з боку батьків, а саме: сварки, не повага один до одного, а на кінець-розлучення.

Питання неповної сім'ї, її специфіка, основні проблеми та види психологічної допомоги перебували у центрі уваги багатьох видатних і відомих психологів (А. Адлера, Е. Берна, М. Боуена, Л. Виготського, Д. Видри, К. Вітакера, Д. Віткіна, Е. Еріксона, М. Ламб, У. Огборн, Ф. Педерсона, В. Сатир, Г. Фігдора, З. Фрейда, К. Хорні, К. Юнга та ін.). Їх дослідження стали теоретичною й методологічною базою фундаментальних і прикладних розробок проблематики сім'ї у вітчизняній психології, здійснених (О. Бондарчуком, Ю. Борисенком, В. Дружиніним, Є. Ейдемільлером, О. Захаровим, Д. Ісаєвим, І. Коном, Г. Костюком, Т. Титаренко, В. Целуйком, Н. Чепелевою та ін.). Чимало робіт присвячено проблемам внутрішньо-особистісних конфліктів у підлітків (Н. Гришина, А. Новгородцева, О. Шемякина та ін.).

На сьогодні в наукових дослідженнях недостатньо уваги приділяється питанню визначення психологічних особливостей дітей з неповних сімей. Також, незважаючи на те, що загалом внутрішньо-особистісний конфлікт у підлітків в психології ХХ століття вивчався досить докладно, сучасні дослідження з даної теми стають актуальною проблемою для нашої країни в часи АТО, що призводить до значного зростання кількості неповних сімей з материнським стилем виховання. Саме внутрішній кризисний стан у молоді тягне за собою низьку проблем: особистісного розвитку, та взаємодії з соціумом.

Як свідчить аналіз теоретичних джерел, у вітчизняній та зарубіжній психології недостатня увага приділяється розробці ефективних методів взаємодії психолога і підлітка як клієнта з проблеми внутрішньо-

особистісних конфліктів з різним типом материнського виховання, тому це питання постало настільки гостро, що потребує особливого детального вивчення психологічною наукою, розробки особливих методів консультування, діагностики та корекції.

Актуальність проблеми обумовлена недостатньою розробленістю і противорчивістю накопичених теоретичних даних, а так само практичною необхідністю в сучасних, практичних дослідженнях про внутрішньоособистісних конфліктах підліткового віку. Таким чином, недостатня теоретична розробленість проблеми та потреби практики обумовили вибір нами теми дослідження: «Внутрішньо-особистісний конфлікт у підлітків з неповної сім'ї з різним типом материнського виховання».

Новизна дослідження. Вперше всесторонньо досліджується специфіка взаємозв'язку внутрішньо-особистісних конфліктів і різних видів материнського виховання у підлітків з неповних сімей.

Мета дослідження. Теоретично та практично дослідити особливості внутрішньо особистісних конфліктів у підлітків з неповних сімей з різним типом материнського виховання.

Завдання:

1. Надати теоретичний аналіз основних уявлень про внутрішньо-особистісний конфлікт у підлітків з неповних сімей з різним типом материнського виховання.

2. Охарактеризувати індивідуально - психологічні особливості підлітків

3. Проаналізувати особливості міжособистісних стосунків у сім'ї і материнського типу виховання з точки зору підлітків.

4. Емпірично дослідити специфіку взаємозв'язку внутрішньо-особистісних конфліктів і різних видів материнського виховання у підлітків з неповних сімей.

Об'єкт дослідження: підлітки з неповних сімей.

Предмет дослідження: особливості внутрішньо-особистісного конфлікту у підлітків з неповної сім'ї з різним типом материнського виховання.

Методи дослідження:

1. Синтез та аналіз теоретичних джерел.
2. Метод психолого–діагностичного дослідження з використанням конкретних методик: тест Р. Бернса и С. Коуфмана “Кінетичний малюнок родини”; методика «Підлітки про батьків»; методика «Незакінчені речення»; комплекс методик «Діагностика внутрішньо-особистісного конфлікта» Е. Фанталової.
3. Методи математичної статистики: spss ibm statistics 24.

База дослідження. Коледж економіки та соціальної роботи Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Вибірка: 32 підлітки коледжу, віком 15-17 років.

Практична цінність дослідження. Практична значущість дослідницької роботи полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані психологами в розробці рекомендацій щодо вирішення внутрішньо-особистісного конфлікту, до якого призвела неповна сім'я з деякими стилями материнського виховання.

Апробація роботи. Результати дослідження були викладені та обговорювались на студентській конференції ОНУ ім. І.І. Мечникова 27.04.2017 року.

Структура і об'єм роботи. Загальний об'єм тексту — 62 сторінки. Робота містить вступ, 13 таблиць, 4 діаграми, висновки до розділів, загальний висновок. Список використаних першоджерел складає 60 літературних джерел науково – методичного та періодичного характеру.

ВИСНОВКИ

1. Вирішуючи перше завдання дослідження, ми провели теоретичний аналіз понять: «конфлікт», «внутрішньоособистісний конфлікт», «різні типи материнського виховання», «сім'я», «неповна сім'я».

Одже, конфлікт- це ситуація в якій кожна зі сторін намагається зайняти позицію несумісну з інтересами іншої сторони. Це зіткнення або боротьба, ворожі стосунки. У конфліктах можуть брати участь як окремі особи, так і групи людей. Внутрішньоособистісний конфлікт- це боротьба двох позитивних чи двох негативних тенденцій або боротьба позитивної і негативної тенденції у психіці одного суб'єкту.

В свою чергу сім'я- це мала соціально-психологічна група, заснована на шлюбі або кровній спорідненості, члени якої пов'язані спільністю побуту, взаємною допомогою, моральною відповідальністю. Одночасно - це соціальний інститут, що задовольняє потреби суспільства у відтворенні населення, організації навчально-виховної роботи, реалізації суспільного споживання, передачі культурної спадщини та ін. Неповна сім'я - це один з основних соціально-демографічних типів сучасної сім'ї. Це сім'я, де немає традиційної системи мати - батько - дитина. Також аналіз психологічної, педагогічної та соціальної наук дав можливість виділити авторитарний, демократичний, ліберальний, потуральний стилі материнського виховання.

2. Вирішуючи друге завдання дослідження, ми охарактеризували індивідуально-психологічні особливості підлітків. Було визначено, що 50% досліджуваних перебувають у стані слабо вираженого внутрішньо-особистісного стану, 31,2% оцінили свій стан як стан відсутнього конфлікту, та 18,8% визначили свій стан як стан підвищеного рівня внутрішньої конфліктності.

3. Вирішуючи третє завдання дослідження, було встановлено, що переважно досліджувані підлітки з неповних сімей характеризують материнський стиль виховання в своїх сім'ях як автономний. Матері

використовують цей стиль найчастіше, він характеризується вираженим контролем поведінки по відношенню до дитини. Високий контроль може виявлятися в дріб'язковій опіки, нав'язливості, обмеженості. Низький контроль може приводити до повної автономії дитини, до вседозволеності, яка може бути наслідком або байдужого ставлення до дитини, або милування.

Позиція підлітків у взаємодії з матір'ю залежить від характеру переживання ними внутрішньо-сімейних стосунків. Підлітки характеризують свої відносини з матір'ю як негативні, вказуючи на те, що вони погано розуміють одне одного, які обумовлені у хлопчиків гендерними відмінностями і відсутністю батька як еталонного зразка поведінки чоловіка. У дівчинки - то, з точки зору психоаналізу - комплекс Електри. Дівчинка, «яка втратила батька» в будь-якому віці потрапляє в тісну пастку архетипичної моделі поведінки, яка може вплинути на все її подальше життя. Також з виборки є такі, що відмічають стосунки як позитивні, дуже близькі, сімейні.

З 32 сімей до середнього рівня дитячо-батьківських відносин відносяться 24 сім'ї, що складають 75% загальної виборки, цей рівень свідчить про порушення внутрішньосімейних контактів, відчуття дитиною самотності в сім'ї через незадовільний рівень реалізації батьком виховної функції після розлучення та відсутність уваги матері через роботу або влаштування власного життя. Переважає емоційна напруга у відносинах з батьками, але є й такі, у кого відначені теплі відносини з матерями.

9,4 % виборки складають сім'ї з низьким рівнем дитячо-батьківських відносин, який характеризується заниженням самооцінки, відчуттям повної відчуженості з боку батьків, страх перед покаранням або «зривом» матері на дитині. До високого рівня дитячо-батьківських відносин відносяться лише 15,6%, він характеризується присутністю та активною роллю батька в житті дитини навіть після розлучення. Діти відчувають себе потрібними та

значущими для своїх батьків, але відчувається емоційна напруга через те, що «все не так як раніше».

Таким чином, більша частина - 84,4% випробуваних підлітків з неповних сімей відчувають депривацію, пов'язану з розлученням батьків. Решта 15,6%, не дивлячись на присутність в їх житті обох батьків навіть після розлучення, відчувають емоційну напругу.

4.Вирішуючи четверте завдання дослідження, можна зробити висновок про наявність зв'язку між стилем материнського виховання та внутрішньоособистісним конфліктом підлітків з неповних сімей. Негативні стилі виховання, а саме ліберальний, потуральний та авторитарний забезпечують виражений внутрішньоособистісний конфлікт у підлітка, а демократичний стиль приводить до зниження або його відсутність.

Кореляційний аналіз даних показав наявність статистично значущих позитивних кореляцій між:

- непослідовним стилем виховання та внутрішньоособистісним конфліктом – даний результат вказує на те, що при переважному використанні матір'ю у вихованні непослідовності, більший шанс на високий рівень внутрішнього конфлікту підлітка;

- внутрішньо-особистісним конфліктом та ворожим стилем виховання: чим більше ворожого ставлення від матері до дитини, тим вище рівень внутрішнього конфлікту;

- директивним стилем виховання та внутрішньо-особистісним конфліктом – авторитаризм з боку матері викликає появу гострого внутрішнього конфлікту у підлітка.

Також спостережується наявність негативної кореляції між позитивним інтересом та внутрішньо-особистісним конфліктом, тобто чим кращі відносини матері з дитиною, тим нижче рівень внутрішнього конфлікту, що переживає підліток.

Практична значущість дослідницької роботи полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані психологами в розробці рекомендацій щодо вирішення внутрішньо-особистісного конфлікту, до якого призвела неповна сім'я з деякими стилями материнського виховання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии. / А. Адлер. – М.: Прогресс, 1995. – 296 с.
1. Аскевис–Леерпе Ф. Психологія: короткий курс. / Ф. Аскевис–Леерпе. – М.: АСТ:Астрель, 2009. – 155 с.
2. Берн Ш. Гендерная психология. / Ш. Берн. – СПб.: Прайм–Евროзнак, 2010. – 320 с.
3. Бернс Р. Развитие Я – концепції, й виховання. / Р. Бернс. – М.: Прогрес, 1986. – 420 с.
4. Болдуин Дж. Духовное развитие детского индивидуума и человеческого рода. / Дж. Болдуин.– М. : Либроком, 2011. – 240 с.
5. Варга А. Я. Структура і типи батьківського ставлення : дис. ... канд. псих. наук : 19.00.01 / А. Я. Варга. – М., 1986. – 206 с.
2. Василюк Ф. Е. Психология переживания (анализ преодоления критических ситуаций). / Ф. Е. Василюк. – М.: Моск. ун–та, 1984. – 200 с.
6. Васютинський В. О. Особливості статевого самовизначення хлопчиків–підлітків з неповних сімей : дис. канд. психол. наук: 19.00.07. / В. О. Васютинський. – К. Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України, 1992. – 122 с.
7. Вишнякова Н. Ф. Конфліктологія. / Н. Ф. Вишнякова. – М.: Академия, 2002. – 318 с.
8. Власенко І. А. Проблема внутрішньо–особистісного конфлікту в контексті психологічних досліджень особистості. / І. А. Власенко. – Чернівці: Чернівецький нац. ун–т, 2014. – 392 с.
9. Горностай П. П. Социализация личности и психологические роли // Теоретические и прикладные вопросы психологии. / П. П. Горностай. – М.: СПб, 1997. – 518 с.
10. Емельянов С. М. Практикум по конфликтологии. / С. М. Емельянов. – СПб.: Питер, 2013. – 624 с.

11. Женские и гендерные исследования: авторские программы курсов: Учебно–методическое пособие. / В. Успенская. – Тверь: ТГУ, 2011. – 82 с.
12. Загальна психологія: Навчальний посібник / О. Скрипченко, Л. Волинська, З. Огороднійчук, Т. Зелінська, Т. Лисянська, Н. Співак, Н. Зубалій, І. Булах, О. Артемчук, Л. Зінченко, В. Власенко, О. Ільїн, Н. Абрамян, О. Гоголь. – К.: АПН, 2012. – 464 с.
13. Здравомыслова Е., Темкина А. Социальная конструкция гендера и гендерная система. / Е. Здравомыслова, А. Темкина. – М.: Наука, 2009. – 248 с.
14. Иващенко А. В. Я–концепция личности в отечественной психологии. / А. В. Иващенко, В. С. Агапов, И. В. Барышникова. – М.: МГСА, 2010. – 154 с.
15. Ильин Е. П. Эмоции и чувства. / Е. П. Ильин. – СПб.: Питер, 2011. – 286 с.
16. Иванов Д. І. Психологічний аналіз системи дитячо–батьківських стосунків у парадигмі глибинної психології: дис. канд. психол. наук : 19.00.07 / Д. І. Иванов. – Одеса: Південноукраїнський держ. пед. ун–т ім. К. Д. Ушинського, 2014. – 161 с.
17. Ільїн Є. П. Диференціальна психофізіологія чоловіки і жінки. / Є. П. Ільїн. – СПб.: Пітер, 2012. – 372 с.
18. Карелін А. А. Велика енциклопедія психологічних тестів. / А. А. Карелін. – М.: Вид–во «Ексмо», 2012. – 416 с.
19. Котова И. Б. Общая психология: Учебное пособие. / И. Б. Котова, О. С. Канаркевич. – М.: Дашков и К, 2013. – 480 с.
20. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. / А. Н. Леонтьев. – М.: Наука, 1983. – 320 с.
21. Личко А. Е. Подростковая психотерапия. / А. Е. Личко. – Л.: Медицина, 1985. – 416 с.
22. Лурия А. Р. Экспериментальные конфликты у человека / А. Р. Лурия. – М.: Когито–Центр, 2012. – 288 с.

23. Макарова И. В. Общая психология: Краткий курс лекцій. / И. В. Макарова. – М.: Юрайт, 2013. – 182 с.
24. Маклаков А. Г. Общая психология: Учебник для вузов. / А. Г. Маклаков. – СПб.: Питер, 2013. – 583 с.
25. Максимова Н. Ю. Особенности личностных отношений трудновоспитуемых подростков. Дис. на соиск. уч. степени канд. психол. наук. / Н. Ю. Максимова. – Киев: МАУП, 2014. – 171 с.
26. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу. – СПб.: Евразия, 2008. – 352 с.
27. Мацко Л. А. Основи психології та педагогіки: навч. посібник для студентів заочної форми навчання. / Л. А. Мацко, М. Д. Прищак, В. Ю. Годлевська. – Вінниця: ВНТУ, 2013. – 158 с.
28. Мерлин В. С. Проблемы экспериментальной психологии личности. / В. С. Мерлин. – Пермь: Пермский пед. ин-т, 2008. – 253 с.
29. Мещерякова Б. Г. Великий психологічний словник. / Б. Г. Мещерякова, В. П. Зінченко. – М.: Прайм–Евроснак, 2013. – 672 с.
30. Милграм С. Эксперимент в социальной психологии. / С. Милграм. – СПб.: Питер, 2010. – 336 с.
31. Мимикина А. Мать как педагог и ее педагогическое образование: историческая ретроспектива / А. А. Мимикина. – В.: Известия ВГПУ, 2012. – 280 с.
32. Мясищев В. Н. Личность и неврозы. / В. Н. Мясищев. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1960. – 425 с.
33. Немов Р. С. Психология: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. / Р. С. Немов. – М.: ВЛАДОС, 2012. — 688 с.
34. Обозов Н. Н. Психология межличностных отношений. / Н. Н. Обозов. – М.: Основа, 2012. – 195 с.
35. Попова Л. А. Психологічні дослідження і гендерний підхід. // Жінка. Гендер. Культура. / Л. А. Пропова. – СПб.: Питер, 1999. – 720 с.

36. Рамендик Д. М. Общая психология и психологический практикум. / Д. М. Рамендик. – М.: Форум, 2013. – 304 с.
37. Рогов Е. И. Общая психология: Курс лекций. / Е. И. Рогова. – М.: ВЛАДОС, 2009. – 448 с.
38. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. / С. Л. Рубинштейн. – М.: Педагогика, 1989. – 486 с.
39. Русинка І. І. Психологія: навч. посібник. / І. І. Русинка. – К.: Знання, 2007. – 367 с.
40. Рябая Н. С. Особенности формирования личности ребенка в неполной семье при доминировании материнской модели воспитания: дисс. на соиск степени маг.: 030300.68 / Н. С. Рябая. – М.: Московский городской психолого–педагогический университет, 2015. – 109 с.
41. Собчик Л. Н. Введение в психологию индивидуальности. / Л. Н. Собчик. – М.: Институт прикладной психологии, 2011. – 227 с.
42. Степанов О. М. Основи психології : навч. Посібник. / О. М. Степанов, М. М. Фіцула. – К.: Академвидав, 2011. – 520 с.
43. Столин В. В. Самосознание личности / В. В. Столин. – М.: МГУ, 1983. – 284 с.
44. Столяренко Л. Д. Психология: учебное пособие для студентов среднего профессионально образования. / Л. Д. Столяренко. – Ростов н/Д.: Феникс, 2014. – 444 с.
45. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. / В. О. Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1978. – 264 с.
46. Сущенко С. А. Социальная психология: учебник для среднего профессионального образования. / С. А. Сущенко. – Ростов н/Д: Феникс, 2010. – 345 с.
47. Трофімов Ю. Л. Психологія. / Ю. Л. Трофімов. – К.: Либідь, 2012. – 263 с.

48. Удова О. В. Особенности и коррекция взаимоотношений в ситуации принятия–непринятия ребенка родителем: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. / О. В.Удова. – Иркутск: ИГПУ, 2015. – 20 с.
49. Фанталова Е. Б. Диагностика и психотерапия внутреннего конфликта. / Е. Б. Фанталова. – Самара: Бахрах–М, 2011. – 62 с.
50. Федяєва В. Л. Сімейна педагогіка. / В. Л. Федяєва. –Херсон : Видавництво ХДУ, 2007. – 580 с.
51. Франкл В. Человек в поисках смысла. / В. Франкл. – М.: Наука, 1990. – 366 с.
52. Фрейд З. Вступ до психоаналізу. Лекції зі вступу до психоаналізу з повними висновками. / З. Фрейд. – К.: Основи, 1998. – 709 с.
53. Хорни К. Наши внутренние конфликты. Конструктивная теория невроза. / К. Хорни. – СПб.: Лань, 1997. – 240 с.
54. Цимбалюк І. М. Загальна психологія. / Цимбалюк І. М., Яницька О. Ю. – К.: Професіонал, 2014. – 304 с.
55. Чеснокова И. И. Проблема самосознания в психологии. / И. И. Чеснокова. – М.:ВЛАДОС, 1977. – 117 с.
56. Шапар В. Б. Практична психологія. Інструментарій. / В. Б. Шапар, А. В. Тимченко, В. М. Щвидченко. – Ростов н/Д.: Фенікс, 2010. – 216 с.
57. Юрківський Є. В. Психологічні детермінанти конфліктності вчителя у педагогічній взаємодії: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Є. В. Юрківський. – Тернопіль: Тернопіл. держ.пед.ун–т ім. Володимира Гнатюка, 2011. – 176 с.
58. Юрченко І. В. Психологічна характеристика неповної сім'ї. // Збірник наукових праць «Соціалізація особистості в умовах системних змін: теоретичні і прикладні проблеми». / І. В. Юрченко. – Рівне: РДГУ, 2014. –192 с.
59. Юрченко І. В. Психологічні особливості внутрішньо–сімейних відносин у неповних сім'ях (на матеріалі аналізу методики «Малюнок сім'ї») // Збірник наукових праць «Соціалізація особистості в умовах системних

змін: теоретичні і прикладні проблеми». / І. В. Юрченко. – К.: Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України, 2015. – 691 с.

60. Юрченко І. В. Функціонально неповна сім'я: характерні риси та проблеми // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. / І. В. Юрченко. – Івано-Франківськ: ВЦВ ЦІТ, 2013. – 378 с.